



مرکز ایرانگردی و جهانگردی

پوران طاهر مقدس

هیئت علمی گروه معماری، واحد سوادکوه، دانشگاه آزاد اسلامی، سوادکوه، ایران

p.t.moghaddas@iausk.ac.ir

محمد امین اعتباری

دانشجوی کارشناسی ارشد گروه معماری، واحد سوادکوه، دانشگاه آزاد اسلامی، سوادکوه، ایران

amin_ete007@yahoo.com

چکیده:

کشور ایران جزء ۱۰ کشور برتر دنیا به لحاظ جاذبه های توریستی می باشد. بنابراین با برخورداری از چنین پتانسیل بالقوای، خواه ناخواه جهت بهره برداری صحیح و اصولی از این جاذبه ها، انجام برنامه ریزهای دقیق و اساسی چه در سطح ملی و چه در سطوح محلی الزامی است. صنعت توریسم به عنوان یک صنعت مولد اشتغال و درآمد باسرعتی چشمگیر در حال گسترش است و بنابر بعضی برآوردها به بزرگترین صنعت جهان در آینده نزدیک تبدیل خواهد شد. باتوجه به تأثیر عمیق توریسم در اقتصاد و فرهنگ جهان امروز بی توجهی به آن به معنی از دست دادن فرصت های کسب درآمد، ایجاد اشتغال وسایر مزایای بسیار مهم آن خواهد بود. جهت دستیابی به توسعه پایدار تفرج گاههای توریستی، توجه به برخی اصول از جمله مشارکت جوامع محلی، بهره برداری منطقی از منابع محلی توجه به ظرفیت های مکان و ارزیابی مستمر پیامدهای زیست محیطی و اجتماعی-فرهنگی ضروری است. با به کارگیری این اصول، امکان هدایت کنترل شده گردشگری فراهم آمده و پیامدهای منفی آن به حداقل خواهد رسید. این مقاله سعی دارد ضمن ارائه راهکارهایی جهت دستیابی به تفرج گاه های توریستی پایدار اصول فوق را مورد بحث قرار داده و اهمیت توجه به آنها را بیان نماید.

واژگان کلیدی: توریسم، توسعه پایدار، تفرج گاه های توریستی، گردشگری، راهکارها

**مقدمه :**

صنعت توریسم به عنوان یکی از صنایع در حال گسترش، امروز دارای آنچنان تأثیر عمیق در اقتصاد و فرهنگ جهان می باشد که بی توجهی به آن در هر کشوری به معنی از دست دادن فرصت های فراوان کسب درآمد، ایجاد اشتغال و سایر مزایای بسیار مهم این صنعت خواهد بود.

در سال ۲۰۰۰ بیش از ۶۹۸ میلیون نفر به یک کشور غیر از کشور خود مسافرت نمودند که در این میان حدود ۵۰۰ میلیارد دلار از این طریق عاید کشورهای میزبان گردیده است علاوه بر این صنعت توریسم به طور مستقیم و غیر مستقیم باعث ایجاد اشتغال در این کشورها شده است از دیگر مزایای اقتصادی توریسم می توان به متعادل کردن توسعه اقتصادی و اجتماعی در بین مناطق، تعدیل ثروت، توسعه نواحی روستایی دارای جاذبه های گردشگری و جلوگیری از برون کوچی جمعیت اشاره کرد. افزون بر مزایای اقتصادی، این صنعت می تواند مزایای اجتماعی فرهنگی نیز داشته باشد باین وجود، صنعت توریسم نیز همانند بسیاری از فعالیت ها در صورتی که بدون برنامه ریزی و به نحو غیر عقلایی گسترش یابد، می تواند مخرب باشد.

زیان های اقتصادی می تواند بصورت افزایش قیمت زمین، تغییر در ترکیب نیروی کار، تحمیل بار اضافی بر زیرساخت ها، ایجاد تورم و ایجاد شکاف اقتصادی بین مناطق مختلف کشور باشد. تأثیرات منفی فرهنگی و اجتماعی، تغییر ارزش ها، رواج بی بند و باری و شاید مهم تر از همه تخریب محیط زیست و میراث تاریخی یک منطقه می تواند نتایج زیان باری باشد که در اثر گسترش بی برنامه توریسم اتفاق بیافتد.

راهکارهای دستیابی به تفرج گاه های توریستی پایدار :

اثرات منفی توریسم منحصر به توریسم خارجی نیست و گردشگر داخلی نیز می تواند در صورت فقدان برنامه ریزی مناسب، کما بیش همان تأثیرات را داشته باشد. برنامه ریزی می تواند با کاهش آثار منفی توریسم زمینه را برای توسعه پایدار آن فراهم آورد. یکی از راهکارهای توسعه توریسم، ایجاد تفرج گاه های توریستی در توسعه متمرکز مطالعه براساس توسعه پایدار گردشگری است.

این مقاله سعی دارد ضمن اشاره به مفاهیم راهکارهای ایجاد تفرج گاه های گردشگری، مکان یابی، شرایط توسعه فیزیکی و سایر مسائل را که باید در ایجاد و توسعه پایدار تفرج گاه های توریستی لحاظ شود، بیان نمود.

برنامه ریزی توریسم:

برنامه فرآیندی است که طی آن به هدف یا اهداف معینی رسید. (حسین زاده دلیر، ۱۳۸۰) یعنی مجموعه مدونی است از تصمیمات آگاهانه گردشگری به واسطه ماهیت خود فعالیتی پیچیده و ترکیبی بوده و مستلزم مشارکت بخش های مختلف جامعه است و به همان میزان نیز اثرات گسترده ای در بر دارد.

از همین رو گردشگری در هر مرحله و هر گام نیازمند برنامه ریزی و هماهنگی است و برای توسعه و مدیریت موفقیت آمیز آن برنامه ریزی در کلیه سطوح از اهمیت خاصی برخوردار می باشد در واقع بدون برنامه ریزی و اجرای دقیق برنامه و بدون وضع و اجرای قوانین و محدودیت های لازم، گردشگری می تواند به نحوی غیر عقلایی و مخرب توسعه یابد و به فساد یا نابودی همان چیزهایی منجر گردد که بر آنها پایه گرفته است. دولت ها و دست اندر کاران صنعت توریسم از طریق برنامه ریزی می کوشند تا با ارائه ساختارهای مشخصی اطلاعات مربوط به توسعه این صنعت را جمع آوری و تجزیه و تحلیل کنند و مشخص سازند که چگونه می توان فرایند توسعه را تحقق بخشید. فرایند برنامه ریزی ایجاب می کند که سیاستگذاران همه جنبه ها و اثرات این صنعت را مورد توجه قرار دهند. (پارسایان و اعرابی، ۱۳۷۷).



برنامه ریزی جهانگردی در سه سطح انجام می شود: در سطح ملی، منطقه ای و محلی، برنامه ریزی با سیاست های کلی توسعه جهانگردی، ساختار طرح ها و برنامه های عمرانی، امکانات استاندارد، عوامل بنیانی و همه عناصر و عوامل دیگری که برای پیشرفت جهانگردی و مدیریت آن ضرورت دارد در ارتباط است.

می توان در چارچوب برنامه ریزی های ملی و منطقه ای برنامه های گسترده ای برای جاذبه های جهانگردی، گردشگاه ها و استراحتگاه ها، مقصدهای شهری و روستایی و دیگر اشکال پیشرفت جهانگردی گنجانید و پس از آن به تنظیم برنامه در سطح محلی اقدام نمود.

برنامه ریزی در سطح محلی باید بازتاب دهنده وضع برنامه ریزی در سطح ناحیه ای و ملی نیز باشد و یکپارچگی و همبستگی میان همه سطوح برنامه ریزی را حفظ نماید. سیاست ها و خط مشی های ملی باید در خط مشی ها و سیاست های ناحیه ای بیان شود و بازتاب پیدا کند (محلاتی، صلاح الدین، ۱۳۸۱).

صنعت توریسم و به تبع آن برنامه ریزی توریسم همواره دارای دو ویژگی عمده می باشد. اول این که نیازمند برنامه ریزی فیزیکی است که شامل ابعاد اقتصادی و زیست محیطی آن می شود و دیگر این که نیازمند برنامه ریزی غیر فیزیکی است که شامل ابعاد اجتماعی و فرهنگی آن می باشد و این دو نوع برنامه ریزی می بایست به صورت توأمان و به موازات هم باشند (حیدری چپانه، ۱۳۸۳).

توریسم و توسعه پایدار:

رشد شتابان صنعت توریسم طی دهه های گذشته و آینده نگرایی های مبتنی بر آن، همراه با تاءکید که اقتصاد دانان و کارشناسان کشورهای روبه رشد بر تقویت و پشتیبانی این صنعت در جهت اهداف توسعه پایدار در این کشورها قایل هستند، مفهوم تازه ای را در مدیریت توریسم مطرح کرده است که از آن به عنوان توسعه پایدار صنعت توریسم یاد می شود. این استراتژی، نه تنها کشورهای در حال توسعه، بلکه جهان صنعتی را نیز شامل می شود (کهن گوئل، ۱۳۷۷، ص. ۸۰).

در سال ۱۹۸۷ کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه گزارشی را تحت عنوان «آینده مشترک ما» انتشار داد و در آن «توسعه پایدار» را این گونه تعریف کرد: توسعه ای که نیازهای حاضر را برطرف می کند، بدون این که برآورده شدن نیاز آیندگان را به مخاطره بیندازد. به عبارت دیگر، توسعه پایدار توجه دراز مدتی به تأثیر توسعه بر محیط زیست و ذخایر جهانی دارد و نیز به نظارت، حسن تدبیر و انصاف توجه می کند به عبارت ساده تر این اطمینان را می دهد که فعالیت های اقتصادی مانند گردشگری، قابلیت تداوم دارند.

اولین کنفرانس جهانی جهانگردی پایدار در ۸ مه ۱۹۹۵ در مادرید برگزار شد. در مراسم افتتاحیه این کنفرانس رئیس سازمان جهانی جهانگردی اعلام کرد که آینده جهانگردی بستگی به حفاظت منابع طبیعی و محیط های فرهنگی دارد. به اعتقاد صاحب نظران، قدرت جهانگردی در اقتصاد جهانی بدین معنی است که این صنعت نقش حساسی در توسعه پایدار ایفا می کند (کاظمی، ۱۳۸۰).

یکی از جنبه های مهم توسعه پایدار، تأکید بر جهانگردی مبتنی بر جامعه است.

در این رویکرد به جهانگردی و دخالت جامعه در فرایند برنامه ریزی و توسعه و پیشبرد انواع جهانگردی پرداخته می شود که فوایدی برای اجتماعات محلی ایجاد کند. این رویکرد فنونی را به کار می برد تا تضمین کند که بیشتر منافع توسعه جهانگردی به ساکنان محلی و نه غیر ساکنان تعلق می گیرد. به حداکثر رساندن منافع ساکنان معمولاً منجر به این می شود که آنها جهانگردی را بهتر بپذیرند و در حفظ منافع آن فعالانه شرکت کنند (عبدالله زاده، ۱۳۷۹).

توسعه گردشگری پایدار عبارت است از: گسترش این صنعت و جذب گردشگرها به کشور با استفاده از منابع موجود به گونه ای که ضمن پاسخ دادن به نیازهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ضوابط قانونی جامعه و همچنین انتظارات گردشگرها، بتوان



وحدت و یکپارچگی، هویت فرهنگی و سلامت محیط زیست، رشد اقتصادی و رفاه مردم و میهمانان آنها را به گونه ای متوازن و پیوسته تأمین کرد (منصوری، ۱۳۸۱)

در توسعه پایدار جهانگردی باید اصل انعطاف پذیری و تغییر همواره مراعات شود و تحت عنوان تعیین شیوه ها و روش های کار در این حوزه، جلوی نوآوری ها، ابداعات جدید و تجربه های نوین هرگز گرفته نشود. در توسعه پایدار باید در هر لحظه بتوان با تغییرات و تحولات محیطی هماهنگ شده به انتظارات و توقعات جدید جهانگردان پاسخ داد. (الوانی، ۱۳۷۳)

هدف اصلی گردشگری پایدار، ارائه روش های منطقی در بهره برداری از منابع طبیعی و انسانی و ممانعت از به کارگیری غیرمنطقی این منابع است. به دلیل آن که توسعه پایدار گردشگری دارای دو جنبه حفاظت از محیط زیست و منابع و میراث فرهنگی جوامع است، بنابراین گردشگری پایدار باید با سیاست مشخص و مدونی به اجرا درآید تا بتواند حرکت امید بخش این صنعت در توسعه همه جانبه کشور را تضمین کند (منصوری، ۱۳۸۱)

طی همایش جهانی موسوم به «مستولان رسمی و محلی: سیاستگذاران صنعت گردشگری» که در سال ۱۹۹۶ در بالی برگزار گردید، دولت اندونزی اعلامیه بالی در زمینه گردشگری را پخش کرد که حاوی چهار رهنمود اصلی برای توسعه گردشگری بود:

۱_ توسعه صنعت گردشگری باید در راستای رفاه حال جوامع محلی باشد.

۲_ توسعه صنعت گردشگری باید بین منافع جوامع محلی و منافع گردشگران جانب اعتدال را نگهدارد، یعنی بر مبنای مساوات استوار باشد.

۳_ توسعه صنعت گردشگری باید بر مبنای برنامه ریزی دقیق با مشارکت گسترده جوامع محلی به انضمام زنان، جوانان و مردم و بخش خصوصی صورت پذیرد.

۴_ توسعه صنعت گردشگری باید به گونه ای انجام گیرد که نه تنها سبب افزایش عواید و درآمدها در سطح دولتی و ناحیه ای شود بلکه کیفیت زندگی را در سطح اجتماع بهبود بخشد (لومسدن، ۱۳۸۰).

تفریحگاه های توریستی:

در بررسی رفتارها و فعالیت های تفریحی افراد جامعه، به این نکته پی می بریم که تغییر مکان برای بازسازی ذهنی و بدنی افراد نقش مهمی ایفا می کند ولی شهرهای موجود به دلایل مختلف امکان و قابلیت پاسخگویی به این نیازها را ندارند. از این رو است که هیچ حرکت عظیمی از طرف شهرها به مناطق پس کرانه شهری به منظور تفریح و بازخود یابی فردی به چشم نمی خورد. حتی بخشی از این نیازهای تفریحی در شهرها بر آورده می شود، به دلیل وجود فرد در حیطه شهری و نیز محدودیت تحرک و فعالیت در حیطه مسکونی، کمبود و نیاز تفریحی به طور مستمر باقی خواهند ماند. در شهر محدودیت و تبعیت از بسیاری از قوانین شهری و زندگی اجتماعی مطرح است. (میکائیلی و حسین زاده، ۱۳۸۰).

یکی از رایج ترین اشکال جهانگردی نوین، نوعی از توسعه مبتنی بر ایجاد تفریحگاه (استراحتگاه) برای جهانگردان است. یک تفریحگاه توریستی را می توان به عنوان یک مقصد توریستی تعریف کرد که نسبتاً خود کفا است. این نوع تفریحگاه معمولاً دامنه وسیعی از خدمات و امکانات جهانگردی، از جمله امکانات تفریحی و استراحتی را ارائه می کند.

توسعه جهانگردی به طور متمرکز (ایجاد تفریحگاه) در مقابل توسعه پراکنده، چندین مزیت دارد. (عبدالله زاده، ۱۳۷۹).

- ایجاد فرصت بهتری برای برنامه ریزی، توسعه منسجم و استفاده از کنترل های عمرانی، طراحی و محیطی.

- تأمین کارآمدتر دسترسی به حمل و نقل و سایر زیر بناها.

- سهولت دسترسی جهانگردان به تسهیلات و خدمات به علت نزدیکی آنها به هم.

- قابلیت توسعه مترکم برای حمایت از تنوع و تخصص بیشتر تسهیلات و خدمات.

- تحدید هرگونه اثرات منفی محیطی و اجتماعی فرهنگی در نواحی خاص.



مکان یابی:

- محل های ایجاد و توسعه تفریحگاه های توریستی باید براساس معیارها و ضوابط معینی انتخاب شوند از جمله:
- قرارگرفتن دریک مکان جذاب از قبیل ساحل، کوهستان، یک ناحیه باستانی و تاریخی.
- دسترسی آسان به زیربناها مانند آب، برق، مخابرات، راه ارتباطی و....
- همخوانی با کاربری های مجاور بدون آلودگی بصری، صوتی، بو و....
- در دسترس بودن نیروی انسانی جهت کاردر جهانگردی.
- دید مثبت ساکنان محل به توسعه جهانگردی.

توسعه فیزیکی تفریحگاه توریستی:

عادات و تمایلات مردم برای تفریح و استراحت بایکدیگر بسیار متفاوت است. مردم برحسب سن، پیشینه فرهنگی، تحصیلات، شرایط خانوادگی و توانایی های فردی از تفریحگاه ها استفاده های مختلفی می کنند. به طور ایده آل این گونه مکان ها باید پذیرای فعالیت های گوناگون باشند و برای طیف وسیعی از برنامه های تفریحی موقعیت های مناسبی فراهم کنند (مجنونیان، ۱۳۷۶).

به منظور پاسخگویی به نیازهای فوق و هدایت کنترل شده تفریحگاه های توریستی، اصول زیر باید در توسعه فیزیکی آنها مورد توجه قرار گیرد:

- مستثنی کردن توسعه از مناطق ناپایدار زمین شناسی (مثل نواحی با فرسایش بالا).
- تعیین مناطق توسعه.
- به حداقل رساندن اثر باد با توجه به ارتفاع، شکل و موقعیت ساختمان ها در میان پوشش گیاهی منطقه.
- طراحی تمامی تسهیلات و خدمات با حداقل تخریب زیست محیطی
- اطمینان از سازگاری مواد و روش های ساخت و ساز با محیط طبیعی
- کنترل دقیق تخلیه مناسب تمام زباله ها و مواد زاید یا فرسوده
- نظارت بر تخلیه پساب ها به منظور پیشگیری از آسیب دیدن محیط.
- تا جایی که امکان دارد تسهیلاتی نظیر خطوط برق و تلفن در مناطق فرودست تفریحگاه باید احداث شوند. تمام ساختمان ها، جاده ها و پارکینگ ها از نظر موقعیت و احداث باید طوری انتخاب شوند که با محیط زیست محل هماهنگی لازم را داشته باشند و تا حد امکان نیز نسبت به چشم انداز محیط برجستگی کمتری داشته و از میدان دید خارج باشند.
- ساختمان ها باید از مواد و مصالح محلی ساخته شده و سبک و نمای بومی داشته باشند در صورتی که مواد و مصالح مورد نیاز برای احداث جاده ها و ساختمان ها از منابع خارج از مرزهای تفریحگاه تأمین شود، میزان تخریب محیط زیست محل کاهش یافته و مطلوبیت بیشتری خواهد داشت (مجنونیان و پورو خسروی، ۱۳۷۶).
- مهم ترین اصولی که در برنامه ریزی و طرح ریزی فضاهای تفریحی می بایست مدنظر قرار گیرد به شرح زیر می باشد:
- جهت دهی به ساختار و امکانات محیطی با توجه به نیازها و خواست های افرادی که تمایل به استفاده از امکان تفریحی را دارند.
- ایجاد ارتباط و هماهنگی بین خصوصیات اکولوژیکی چشم انداز طبیعی محیط و طرحی که مدنظر می باشد.
- ایجاد حداکثر وابستگی به اصول ساده سازی در طرح ریزی فضاهای تفریحی.
- طرح ریزی های تفریحی برای این که از قابلیت اجرایی و استفاده بالایی برخوردار باشند باید توجیه اقتصادی داشته و برای استفاده کنندگان (خصوصاً در جامعه ما) کم خرج باشند.



- طرح ریزی تفرجی باید از نظر مقیاس و اندازه با فرم و کاربرد تفرجی مورد نظر هماهنگ و مرتبط بوده و فضاهای تفرجی نیز باید از هماهنگی خوبی با محیط برخوردار باشند.

- طرح ریزی های تفرجی باید نیازها و خواسته های گروه های مختلف سنی استفاده کنند را فراهم نمایند.

- فضاهای جالب توجهی که از تأثیرات بصری و دیداری برخوردارند، اراضی دارای خصوصیات جالب توجه مورفولوژیک، فضاهای جنگلی و کشاورزی و پوشش طبیعی گیاهی که در مجموعه سیمای محیط جای دارند، باید حفظ و حمایت گردند. (میکایل حسین زاده، ۱۳۸۰)

در ترکیب گیاهی فضاهای تفرجی و بخصوص در فضاهایی که در پهنه محیط های طبیعی طرح ریزی می شود از پوشش طبیعی گیاهی استفاده شده و در کل خصوصیات ترکیب گیاهی باید با محیط طبیعی هماهنگ باشد. برای دستیابی به توسعه پایدار گردشگری، برنامه ریزان باید قادر به تعریف آستانه ظرفیت پذیری و سنجش آن باشند. عوامل دخیل در تعیین آستانه ظرفیت پذیری عبارتند از:

الف) عوامل فیزیکی بویژه منابع طبیعی، فضا و تسهیلات.

ب) عوامل بوم شناختی بویژه گیاهان و جانوران موجود در یک منطقه و اکوسیستم.

ج) عوامل اجتماعی که از نظر میزان شامل همه عوامل تشکیل دهنده کیفیت زندگی برای میزبان می باشد و از نظر بازدیدکنندگان همه عواملی را در بر می گیرد که تجربه بازدید کننده را کیفیت می بخشد.

د) عوامل فرهنگی بویژه میراث، زبان، مذهب، آداب و رسوم و سنت ها (سینایی، ۱۳۷۳).

منطقه بندی و برنامه ریزی کاربری زمین:

شیوه منطقه بندی فضاها برای تعیین کاربری زمین بویژه در زمینه ساخت استراحتگاه ها و گردشگاه های جهانگردی بسیار مفید است. با این شیوه توسعه جهانگردی در فضاهای ویژه و مناسبی انجام می پذیرد و در نتیجه فضاهای دیگر دست نخورده باقی می ماند.

برنامه ریزی کاربردی زمین نیز فرایندی است که در مقیاس محلی، منطقه ای و ملی انجام می گیرد و شامل ارزیابی قابلیت های زمین، ارزش گذاری زمین، ارزشیابی زمین، ارزیابی مناسب بودن زمین و ارزشیابی فیزیکی زمین می باشد. (جی بارو، ۱۳۸۰)

در طرح های توسعه توریسم، منطقه بندی و برنامه ریزی کاربری زمین امری حیاتی است این امر چارچوبی در مورد این که چه چیزی را کجا، به چه اندازه و به چه شکلی و سبکی باید ساخت، ارائه می کند. محدودیت های موجود در مورد مصرف زمین با این اندیشه که هر شخص حق دارد آن گونه که می خواهد مالک زمین شود و در آن ساخت و ساز کند، در تعارض است. محدودیت های شخصی درباره موارد زیر وجود دارد:

- حق ساخت و ساز زمین

- نوع کاربری زمین

- آنچه که می توان تخریب کرد یا تخریب نکرد

- حداقل و حداکثر بزرگی و کوچکی طرح توسعه

- طرح، شکل، موقعیت یابی، سبک معماری و ارتفاع ساختمان

- عقب نشینی (فاصله) از جاده ها و دیگر ساختمان ها و خط ساحلی یا کناره رودها

- مقررات حاکم بر خود ساختمان ها

- مقررات مربوط به فاضلاب و دفع مواد زاید

- مقررات مربوط به پارکینگ

- مقررات مربوط به مسیرهای دسترسی و حفظ و زیباسازی مناظر طبیعی (ساماندهی و حفظ درختان) و تضمین برخورد و تعامل صحیح با مناطق اطراف (اعرابی و ایزدی، ۱۳۷۹).



ارزیابی پیامدهای زیست محیطی:

گسترش گردشگری در یک مکان با همه منافع و مزایای می تواند در صورت نبود برنامه ریزی مناسب، تخریب های اجتماعی و محیطی در بر داشته باشد. جهت پیشگیری از بروز پیامدهای جدی اجتماعی و زیست محیطی، ارزیابی پیامدهای گردشگری امری ضروری است.

ارزیابی پیامدهای زیست محیطی بایستی به عنوان یک جزء قطعی سیکل پروژه در نظر گرفته شود. این فرآیند بخشی از اطلاعات مورد نیاز تصمیم گیرندگان است تا آنها را در رسیدن به تصمیمات منطقی جهت تکمیل پروژه قادر سازد. ارزیابی پیامد زیست محیطی باید از آغاز به سیکل پروژه اضافه شود و تا زمان تکمیل و حتی در اثنای مدیریت با آن مشارکت کند. در نهایت لازم است با انجام اقداماتی، همکاری سرمایه گذاران و مشارکت مردمی را نیز در مدیریت زیست محیطی جلب نمود (پور و خشوری، ۱۳۷۷).

انجام ارزیابی اثرات محیطی برای هر پروژه جهانگردی (و نیز برای تمام پروژه های مهم) حایز اهمیت است این روش تضمین می کند که پروژه های خاص هیچگونه مسایل جدی محیطی ایجاد نخواهند کرد و چنانچه معلوم شود که یک پروژه پیشنهادی مسایلی ایجاد خواهد کرد، نباید تصویب و تأیید شود مگر آنکه تغییر باید تا قابل قبول باشد.

ارزیابی اثرات محیطی باید تمام اثرات محیطی، اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی را شامل شود. برای مثال، حتی با آن که پروژه ای منافع اقتصادی بسیار زیادی را بوجود می آورد، ممکن است مسایل محیطی و اجتماعی غیرقابل قبولی تولید کند، بنابراین پروژه مزبور نباید بدون ایجاد اصطلاحات در آن مورد تأیید واقع شود (عبدالله زاده، ۱۳۷۹).

اثرات زیست محیطی فعالیت های صنعت توریسم در چهار محور عمده بررسی و تحلیل می شوند:

- اثرات بر محیط فیزیکی شامل: خاک، آب، اقلیم، صوت و بارندگی.
- اثرات طبیعی شامل تأثیرات بر زندگی گیاهی، جانوری و زیستگاه های طبیعی.
- اثرات اجتماعی و فرهنگی شامل تأثیرات بر بهداشت، فرصت های شغلی، مسکن و فرهنگ.
- اثرات بر طرح های توسعه شامل تأثیرات بر توسعه کشاورزی، صنعتی، خدمات، امایش سرزمین و کاربری اراضی (سازمان ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۱).

نتیجه گیری :

در مقاله حاضر که با هدف ارائه راهکارهای دستیابی به تفرج گاه های توریستی پایدار تهیه شده، پس از نظری اجمالی به برنامه ریزی توسعه پایدار توریسم، به تبیین اصول اساسی توسعه تفرج گاه های توریستی پرداخته شد.

در جمع بندی از مطالب ارائه شده، به این نکته تأکید می شود که با سرعت گسترش و نقش بسیار مهم صنعت توریسم در ایجاد اشتغال و درآمد، برنامه ریزی برای هدایت آن جهت نیل به توسعه ی گردشگری پایدار ضروری است علاوه بر این توسعه صنعت توریسم، همانند بسیاری از فعالیت ها که با مکان در ارتباط هستند، در صورتی که بدون برنامه ریزی و به صورت غیر معقول توسعه یابد، می تواند مخرب باشد.

گسترش بدون برنامه توریسم نه تنها در زمینه های فرهنگی و اقتصادی - اجتماعی تأثیر منفی برجای می گذارد، بلکه می تواند پیامدهای منفی زیست محیطی بسیار جدی نیز به دنبال داشته باشد. از جمله اصول اساسی که برای نیل به اهداف فوق در ایجاد و توسعه تفرج گاه های توریستی باید مدنظر قرار بگیرد، چهار اصل زیر از اهمیت فوق العاده بالایی برخوردار هستند :

- ۱) توسعه گردشگری مستلزم مشارکت بخش های مختلف جامعه است.
- ۲) برنامه ریزی در سطح محلی باید بازتاب دهنده اهداف برنامه ریزی ها در سطح ناحیه ای و ملی باشد.
- ۳) در طرح های توسعه توریسم، منطقه بندی و برنامه ریزی کاربری زمین امری حیاتی است.
- ۴) انجام ارزیابی اثرات محیطی برای هر پروژه جهانگردی از اهمیت خاصی برخوردار می باشد.



منابع :

- ۱) الوانی، سید مهدی، ۱۳۷۳، ساز و کارهای لازم برای توسعه پایدار جهانگردی. مجموعه مقالات دومین سمینار اجلاس ملی ایرانگردی و جهانگردی. تهران : مرکز مطالعات و تحقیقات ایرانگردی و جهانگردی.
- ۲) پوروخشوری، سید زهرا، ۱۳۷۷، راهکارهای توسعه بهینه زیست محیطی در گردشگری ساحلی. تهران: سازمان حفاظت محیط زیست.
- ۳) پوروخشوری، سید زهرا، ۱۳۷۷، ترویج توریسم پایدار در ناحیه ساحلی. محیط زیست شماره ۲۴
- ۴) جی بارو، کریستوفر، ۱۳۸۰، اصول و روش های مدیریت زیست محیطی. ترجمه مهرداد انرودی.
- ۵) حسین زاده دلیر، کریم، ۱۳۸۰، برنامه ریزی ناحیه ای. تهران :انتشارات سمت.
- ۶) حیدری چیان، رحیم، ۱۳۸۳، ارزیابی برنامه ریزی صنعت توریسم در ایران. پایان نامه دکترا. جغرافیا و برنامه ریزی شهری. دانشگاه تبریز.
- ۷) داس ویل، راجر، ۱۳۷۹، مدیریت جهانگردی مبانی راهبردها و آثار. ترجمه سید محمد اعرابی و داوود ایزدی، تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی، چاپ دوم.
- ۸) سازمان ایرانگردی و جهانگردی، ۱۳۸۱، خلاصه عملکرد برنامه ملی توسعه گردشگری در ایران. تهران: دفتر هماهنگی برنامه ملی توسعه گردشگری.
- ۹) سینایی، وحید، ۱۳۷۳، توسعه پایدار و گردشگری مجموعه مقالات دومین اجلاس ملی ایرانگردی و جهانگردی. مرکز مطالعات و تحقیقات ایرانگردی و جهانگردی
- ۱۰) کاظمی، مهدی، ۱۳۸۰، فرهنگ زیربنای جهانگردی پایدار، مجله علوم انسانی دانشگاه سیستان و بلوچستان. ۱۷
- ۱۱) کهن، گوئل، ۱۳۷۷، صنعت توریسم و توسعه پایدار نمادی از مدیریت پویا محیط شناسی، ۲۱.
- ۱۲) لومسدن، لس، ۱۳۸۰، بازیابی گردشگری. ترجمه ابراهیم گوهریان، تهران دفتر پژوهش های فرهنگی
- ۱۳) مجنونیان، هنریک، ۱۳۷۶، طرح ریزی پارک های ملی: پارکداری. تهران: انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست
- ۱۴) محلاتی، صلاح الدین، ۱۳۸۱، محیط زیست طبیعی و توسعه جهانگردی پایدار اطلاعات سیاسی-اقتصادی، ۱۸۵-۱۸۶
- ۱۵) منصور، علی، ۱۳۸۱، گردشگری و توسعه پایدار بارشد آموزش جغرافیا ۶۳
- ۱۶) میکاییلی، علیرضا و نرگس حسین زاده، ۱۳۸۰، برنامه ریزی و طراحی تفریحی و اوقات فراغت . پیام سبز. سال اول، شماره اول
- ۱۷) گی، چاک سی، ۱۳۷۷، جهانگردی در چشم انداز جامع، ترجمه علی پارسیان و سیدمحمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.
- ۱۸) سازمان جهانی جهانگردی، ۱۳۷۹، برنامه ریزی ملی و منطقه ای جهانگردی با ترجمه دکتر محمود عبدالله زاده. تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.